

CYNGOR BRO MORGANNWG

Cofnodion cyfarfod Hybrid Arbennig a gynhaliwyd ar 3 Tachwedd, 2025.

Mae'r agenda ar [gael yma](#).

Mae recordiad y cyfarfod ar [gael yma](#).

Yn bresennol: Y Cynghorydd Naomi Marshallsea (Maer); Y Cynghorwyr Anne Asbrey, Julie Aviet, Gareth Ball, Rhiannon Birch, Gillian Bruce, Ian Buckley, Lis Burnett, Samantha Campbell, George Carroll, Christine Cave, Janice Charles, Millie Collins, Marianne Cowpe, Brandon Dodd, Pamela Drake, Anthony Ernest, Robert Fisher, Christopher Franks, Wendy Gilligan, Russell Godfrey, Emma Goodjohn, Ewan Goodjohn, Stephen Haines, Sally Hanks, William Hennessy, Nic Hodges, Mark Hooper, Catherine Iannucci-Williams, Gwyn John, Dr. Ian Johnson, Susan Lloyd-Selby, Belinda Loveluck-Edwards, Julie Lynch-Wilson, Kevin Mahoney, Michael Morgan, Jayne Norman, Helen Payne, Elliot Penn, Sandra Perkes, Ian Perry, Joanna Protheroe, Ruba Sivagnanam, Carys Stallard, Neil Thomas, Steffan Wiliam, Margaret Wilkinson, Edward Williams, Mark Wilson a Nicholas Wood.

407 CYHOEDDIAD –

Cyn cychwyn busnes y Pwyllgor, darllenodd y Maer y datganiad a ganlyn: "A gaf i atgoffa pawb sy'n bresennol y bydd y cyfarfod yn cael ei ffrydio'n fyw yn ogystal â'i recordio trwy'r rhyngwyd ac mae'r recordiad hwn wedi'i archifo i'w weld yn y dyfodol".

408 YMDDIHEURIADAU AM ABSENOLDEB –

Derbyniwyd y rhain gan y Cynghorwyr Bronwen Brooks, Charles Champion, Vince Driscoll a Rhys Thomas.

409 DATGANIADAU BUDDIANT –

Ni dderbyniwyd unrhyw ddatganiadau buddiant.

410 COMISIWN DEMOCRATIAETH A FFINIAU CYMRU – ADOLYGIAD O DREFNIADAU ETHOLIADOL BRO MORGANWG (CYF) –

Cyflwynodd yr Arweinydd yr adroddiad, cyfeiriad gan y Pwyllgor Cyswllt Cymunedol ar 16 Hydref, 2025, a rhannodd fod Deddf Comisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru 2013 yn ei gwneud yn ofynnol i adolygiad o'r ardal ddinesig gael ei gynnal unwaith bob 12 mlynedd, a bod yr adolygiad hwn yn ystyried sawl elfen megis nifer yr Aelodau, Wardiau, Aelodau o fewn Wardiau ac enwau Wardiau er enghraifft. Nododd ar 5 Mehefin, 2025, y cyhoeddwyd yr ymgynghoriad cychwynnol, a bod y cynigion

sy'n cael eu hystyried heddiw wedi'u cyhoeddi ar 2 Hydref, 2025, gyda'r dyddiad cau ar gyfer ymatebion yn 12 Tachwedd, 2025. Tynnodd yr Arweinydd sylw at y ffaith bod Adran 2.2 o'r adroddiad yn darparu crynodeb o'r newidiadau a gynigiwyd, a bod hyn wedi'i rannu'n wreiddiol gyda'r Pwyllgor Cyswllt Cymunedol ar 16 Tachwedd, 2025, i rannu eu barn, a oedd wedi'i chynnwys yn yr agenda.

Rhannodd y Cynghorydd Birch, Cadeirydd y Pwyllgor Cyswllt Cymunedol, eu bod wedi trafod yr eitem hon yn drylwyr, bod yr holl safbwyntiau a rannwyd o fewn y cofnodion, ac nad oedd llawer o ran y cynigion na chafodd eu trafod yn ystod y drafodaeth, gan gynnwys y defnydd o gonfensiynau enwi Cymraeg.

Daeth yr Arweinydd i'r casgliad y byddai'r adroddiad ynghyd â chofnodion y Pwyllgor Cyswllt Cymunedol a'r Cyngor yn cael eu rhannu â Chomisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru, ac y byddai unigolion a Chynghorau Tref a Chymuned yn gallu cyflwyno eu hymatebion eu hunain i'r Comisiwn.

Rhannodd y Cynghorydd Carroll nad oedd y broses adolygu ffiniau yn aml o ddiddordeb i'r cyhoedd ehangach gan ei bod yn fiwrocraidd iawn, ond ei fod yn ymwybodol o bryderon gyda rhai o'r cynigion, gan gynnwys y rhai'n ymwneud â Gorllewin y Fro. Nododd eu bod wedi'u craffu'n drylwyr yn y Pwyllgor Cyswllt Cymunedol, a'i bod yn amlwg nad oedd y trefniadau arfaethedig yn gwasanaethu er budd llywodraeth leol effeithiol, ac y dylai fod amrywiaeth o ffactorau i'w cydbwysu wrth lunio ffiniau gan gynnwys prinder poblogaeth a chydarddoldeb etholiadol, tra'n sicrhau bod ffiniau'n glir ac wedi'u diffinio'n dda gan ystyried cysylltiadau lleol. Dywedodd fod ffiniau arfaethedig Saint-y-brid a Llandŵ yn ymddangos yn rhyfedd, gan gynnwys Bryn y Santes Fair yn cael ei ymgorffori yn yr un uned etholiadol â chymunedau Sain Dunwyd, Marcroes, a Mynwy, a sut roedd Santes Hilari wedi'i chynnwys yn ward Llandŵ. Croesawodd lawer o'r cynigion drafft ond nododd nad oedd modd cefnogi'r elfen benodol hon gan ei bod yn bwysig cynrychioli cymunedau a oedd yn anfodlon ar gynigion. Atgoffodd yr Aelodau ymhellach o bwrpas cynrychiolaeth ddemocrataidd, lle dylai cymunedau uniaethu ag unedau etholiadol sydd ag ymdeimlad cryf o le a hunaniaeth leol, ac anogodd y Cyngor i ailedrych ar y cynigion hyn gan ei fod yn teimlo nad oeddent yn annog llywodraeth leol gref.

Myfyriodd y Cynghorydd Cave ar yr hyn a ddigwyddodd yn ward Llandŵ yn ystod y 10 mlynedd diwethaf, a phan gafodd ei hethol i ddechrau, roedd y ward hon yn cynnwys Ewenni a Thregolwyn, a symudwyd wedyn i ward Saint-y-brid, ac roedd yn teimlo bod y cynigion hyn yn edrych ar rannu Wardiau eto ar sail cael gwybod eu bod yn rhy fawr, ac yn awr yn cael gwybod eu bod yn rhy fach. Cyfeiriodd at yr ad-drefnu blaenorol a sut roedd yn teimlo bod Cynghorau Cymuned wedi'u curo'n drwm, gan gynnwys uno Cynghorau Cymuned Tregolwyn a Llan-gan, ac at y ffaith bod gofyn i Aelodau ymroddedig ymgynghori ar rywbeth nad oeddent yn hapus gydag ef, gan gynnwys y posibilrwydd o uno pellach â Saint-y-brid, a allai effeithio ar gynrychiolaeth leol ac atal pobl rhag teimlo'n rhan o'r broses ddemocrataidd. Nododd fod un o'r ysgogwyr dros newid oherwydd bod yr ardal yn annemocrataidd gan nad oeddent yn cynnal etholiadau yn rheolaidd, ond roedd hyn oherwydd bod pobl yn adnabod ei gilydd ac mai unigolion a oedd yn ceisio etholiad oedd yn y sefyllfa orau i gynrychioli'r gymuned, gan olygu nad oedd angen i eraill ddod ymlaen ar gyfer etholiad a ymleddir. Tynnodd sylw ymhellach at y diffyg cynrychiolaeth i gymunedau Tregolwyn a Llan-gan, lle roedd nifer o bobl ymroddedig a oedd wedi gweithio i

gymunedau ers amser hir bellach yn cael gwybod eu bod yn rhan o ardal Saint-y-brid, a phwysleisiodd fod y barnau'n cynrychioli ardal Llandŵ.

Rhannodd y Cynghorydd Mahoney ei fod yn teimlo bod yr adroddiad yn ffeithiol anghywir, gan dynnu sylw at y Comisiwn yn nodi "ward presennol Cosmeston", nad oedd yn bodoli. Cyfeiriodd at yr ymgynghoriad blaenorol, nad oedd y cyhoedd yn ymwybodol ohono, a rhybuddiodd trigolion, gan arwain at drigolion yn gwneud 55 o ymatebion ar ran 400 o dai, gyda 53 yn gwrthwynebu'r newidiadau. Dywedodd fod y broses ymgynghori yn ffars, gan y byddai'n cael ei symud ymlaen er gwaethaf gwrthwynebiad y cyhoedd. Dywedwyd mai un o'r pryderon oedd symud i ardal Cyngor Tref Penarth, a allai arwain at gynnydd yn eu Treth Gyngor, y byddai cynrychiolaeth leol yn cael ei lleihau ac y dylai'r Cyngor wrthod yr adroddiad. Daeth i ben gan ddweud bod trigolion yn teimlo'n gryf ynglŷn â'r defnydd o'r enw lle Sully o darddiad Normanaidd, a pheidio â defnyddio'r enw Cymraeg, Sili.

Nododd y Cynghorydd Wilson fod yr Ymgynghoriad hwn yn ymwneud ag ardal y Cyngor yn ei chyfanrwydd ac nad oedd yn ymwneud yn uniongyrchol â chymunedau, yr ymgynghorwyd arnynt yn flaenorol. Nododd mai cymesuredd oedd prif faes ffocws y Comisiwn ond cyfeiriodd at y ffaith bod pob ward yn wahanol, yn unigryw a gyda'i fuddiannau ei hun, ond bod angen canolbwyntio'r ddadl ar ardal y sir gyfan ac nid cymunedau lleol.

Dywedodd y Cynghorydd Dr. Johnson fod yr argymhellion yn ganlyniadau dau adroddiad blaenorol, gan gynnwys yr awydd i uno Cynghorau Cymuned a lleihau o 26 i 20 o gynghorau, ac yn dilyn ymchwiliad, cynyddu nifer y Cynghorwyr i 59, yn seiliedig ar sawl ffactor gan gynnwys poblogaeth, tlodi a gwledigrwydd. Pwysleisiodd fod yr Aelodau wedi siarad am y ffiniau presennol, nid yr hyn a ystyriwyd fel rhan o'r cynigion. Nododd fod Plaid Cymru fel grŵp yn cefnogi'r penderfyniad i uno ardaloedd Cosmeston a Plymouth oherwydd maint y boblogaeth, nad oedd ganddi unrhyw sylwadau ar newidiadau i ffiniau Dinas Powys a'r Barri a ward y Glannau, nad oedd yn cefnogi uno Gwenfô a Sain Nicolas a Llancarfan ac yn cefnogi creu ward wledig i'r gogledd o'r Bont-faen ar gyfer cymunedau lleol. Dywedodd mai'r unig newidiadau dadleuol oedd yng Ngorllewin y Fro, gan gynnwys y ffaith nad oedd Llan-faes eisiau bod yn rhan o ardal Llanilltud Fawr, a fyddai'n ward sylweddol yn ddaearyddol, ac y byddai wedi bod yn bosibl cyfuno Llan-gan, Santes Fair ac Ystradowen i greu ardal uwchben yr A48, ond nad oedd hyn yn bosibl oherwydd y rheolau o ran rhannu cymuned. Cyfeiriodd ymhellach at gyfarfod y Pwyllgor Cyswllt Cymunedol a'r ffaith bod y Cynghorydd Cave eisiau cadw'r ward bresennol, a fyddai y tu allan i brosesau cyfreithiol, ac nad oedd unrhyw atebion amgen wedi'u cynnig, a phwysleisiodd fod y newidiadau hyn yn ymwneud ag etholiadau 2027, lle gallai fod gwahanol Aelodau etholedig.

Rhannodd y Cynghorydd Ernest sylwadau ynglŷn â'r cynigion yn ymwneud â wardiau Cosmeston a Plymouth a thynnodd sylw at sut roedd ward Plymouth heb gynrychiolaeth ddigonol, ac â dim ond 2 Cynghorydd ar hyn o bryd, a bod y Comisiwn wedi cydnabod yn hwyr bod y diffyg cynrychiolaeth yn wir 10 mlynedd yn ôl. Dywedodd, hyd yn oed gyda 3 Cynghorydd yn cwmpasu'r ward, y byddent yn dal i gael eu hymestyn gan fod yr holl Aelodau lleol yn gweithio'n galed, ac nad oedd Cosmeston erioed wedi bod yn rhan o Benarth, gyda chysylltiadau lleol agosach â Sili a Larnog.

Rhannodd y Cynghorydd Protheroe ei bod yn Gyngorydd yng Ngorllewin y Fro, a thynnodd sylw at ledaeniad daearyddol ei hward, sy'n cwmpasu tua 12 milltir, gyda nifer o Gyngorau Cymuned a phentrefi. Cyfeiriodd at y cynnydd posibl mewn pentrefi a sut y byddent yn dal i gynnal eu hunaniaeth unigryw a thynnodd sylw hefyd at sut roedd y darn hwn o waith yn cael ei wneud gan Gomisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru, ac nid y Cyngor. Tynnodd sylw at yr hyn a wnaeth Aelodau Etholedig i'w trigolion, boed yn drefol neu'n wledig, a fyddai'n cael effaith a'r farn neilltuedig ar werth y Cynghorydd ychwanegol o fewn ei hward, gan y byddai hyn yn dibynnu ar bwy gafodd ei ethol, a sut mae'n cefnogi ei gymunedau.

Tynnodd y Cynghorydd Perry sylw at y ffaith bod newidiadau yng nghylchoedd etholiad Cyngorau Tref a Chymuned ochr yn ochr â newidiadau i nifer yr Aelodau etholedig wedi arwain at lai o ddemocratiaeth, a bod angen mwy o ymdrech i gynyddu cyfranogiad mewn democratiaeth a chyfranogiad mewn Cyngorau Cymuned.

Cododd y Cynghorydd Haines y cynnydd yn nifer y Cyngorwyr, a fyddai'n llai o werth am arian i'r trethdalwr, a nododd anghytundeb â sylwadau blaenorol y Cynghorydd Wilson ynglŷn â chymunedau, a bod angen ystyried ardaloedd lleol hanesyddol.

Pwysleisiodd y Cynghorydd Goodjohn nad oedd y Cyngor yn cymeradwyo'r adroddiad, ond yr ymateb i'r Comisiwn, yn seiliedig ar gynnwys y cyfarfod hwn a chyfarfod blaenorol y Pwyllgor Cyswllt Cymunedol, gan sicrhau bod safbwyntiau pawb yn cael eu hystyried.

Cwestiynodd y Cynghorydd Dr. Johnson bwrpas y bleidlais, a dywedodd yr Arweinydd mai'r diben oedd cytuno i ymatebion i'r ymgynghoriad gael eu cyflwyno, tra hefyd yn pwysleisio bod gan unigolion hawl i gyflwyno eu hymatebion eu hunain. Gofynnodd y Cynghorydd Carroll hefyd am eglurder ychwanegol ynghylch a oedd hyn yn pleidleisio dros anfon yr holl sylwadau o'r cyfarfodydd, neu a oeddent yn pleidleisio i gymeradwyo cynigion y Comisiwn, a dywedodd y Prif Weithredwr mai anfon yr holl gofnodion i'r Comisiwn oedd e.

Cynhaliwyd y bleidlais fel a ganlyn:

	O Blaid	Yn Erbyn	Ymatal
Anne Asbrey	√		
Julie Aviet	√		
Gareth Ball	√		
Rhiannon Birch	√		
Gillian Bruce		√	

	O Blaid	Yn Erbyn	Ymatal
Ian Buckley	√		
Lis Burnett	√		
Samantha Campbell	√		
George Carroll		√	
Christine Cave		√	
Janice Charles		√	
Amelia Collins	√		
Marianne Cowpe	√		
Pamela Drake	√		
Anthony Ernest		√	
Christopher Franks	√		
Wendy Gilligan	√		
Russell Godfrey		√	
Ewan Goodjohn	√		
Emma Goodjohn	√		
Stephen Haines		√	
Sally Hanks	√		
William Hennessy		√	
Nic Hodges	√		
Mark Hooper	√		
Catherine Iannucci-Williams	√		
Gwyn John	√		
Ian Johnson	√		

	O Blaid	Yn Erbyn	Ymatal
Susan Lloyd-Selby	√		
Belinda Loveluck-Edwards	√		
Julie Lynch-Wilson	√		
Kevin Mahoney		√	
Naomi Marshallsea	√		
Michael Morgan	√		
Jayne Norman	√		
Helen Payne	√		
Elliot Penn	√		
Sandra Perkes	√		
Ian Perry			√
Joanna Protheroe	√		
Ruba Sivagnanam	√		
Carys Stallard	√		
Neil Thomas	√		
Steffan Wiliam	√		
Margaret Wilkinson	√		
Eddie Williams	√		
Mark Wilson	√		
Nicholas Wood		√	
Cyfanswm	37	10	1

PENDERFYNWYD –

(1) Y dylid nodi'r ymateb drafft i gynigion cychwynol Comisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru fel y'u hamlinellwyd yn yr adroddiad.

(2) Y dylid cymeradwyo ymateb ffurfiol Cyngor Bro Morgannwg i'w gyflwyno i Gomisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru erbyn 12 Tachwedd, 2025.

Rheswm dros y penderfyniadau

(1&2) Gan ystyried y trafodaethau yn y cyfarfod ac i alluogi'r Cyngor i gyflwyno ymateb i'r Ymgynghoriad.